

Г. В. Самойленко

Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя



НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. Гоголя – один із найдавніших закладів вищої освіти в Україні. Веде свою історію від Г-зії вищих наук князя Безбородька, засн. 1805 і відкритої 1820 у м. Ніжин (нині Черніг. обл.), що з часом зазнала неоднораз. реорганізацій, зберігаючи при цьому статус ВШ: фіз.-мат. ліцей (1832–40), юрид. ліцей (1840–75), істор.-філол. інститут (1875–1919) князя Безбородька. Останній був одним із найбільш важливих вищих навч. та наук. закладів того часу. Завдяки зусиллям першого дир. М. Лавровського, академік С.-Петербур. АН, було укріплено матеріал. базу істор.-філол. спрямування: закуплено б-ки академік та проф. Ф. Ричля, І. Штейнмана, С. Шевирьова, а також Ніжин. Олександрів. грец. училища з унікал. виданнями 16–17 ст., збір. «Полоніка» Варшав. університету. Бібліотека Інституту нараховувала 100 рукописів різноманіт. змісту різними мовами. Для роботи були запрошені відомі вчені, які давали ґрунт. знання зі слов'ян. філології, класич. мов та історії. За 43 р. підготовлено 632 фахівця. Серед них – Є. Карський, М. Державін, В. Резанов, І. Кириченко, М. Петровський, В. Данилов, Р. Волков, П. Волинський, М. Даденков, О. Карпеко, П. Казьмін, естон. філологи Й. Аавік, М. Гейнрихсен, ерзян. філолог А. Рябов, білорус. літературознавець М. Піотухович та ін. Сформувалися відомі наук. школи: філол. (представники – М. Лавровський, П. Нікітін, М. Сперанський, рос. славіст, чл.-кор. РАН Р. Брандт, рос. мовознавець, чл.-кор. С.-Петербур. АН А. Будилович, Г. Ільїнський, В. Резанов, М. Соколов, І. Іванов, В. Качановський та ін., які досліджували лінгвіст. палеонтологію слов'ян, слов'ян. акцентологію, праслов'ян. мови та їхню граматику, міжслов'ян. літ. взаємини) та істор. (представники – В. Піскорський, М. Бережков, В. Ляскоронський, Г. Люперсольський, Г. Зенґер, О. Покровський, І. Турцевич, які займалися вивченням вітчизн. та всесвіт. історії). Діяли Історико-філологічне товариство при Ніжинському історико-філологічному інституті (1894) та Археол. комісія. Період. наук. вид.:

«Известия историко-филологического института князя Безбородко в Нежине» (1877–1919), «Вестник славянства» (1888–96), «Сборник Историко-филологического общества при Институте князя Безбородко в Нежине» (1896–1911). Після істор.-філол. інституту князя Безбородька продовжували історію закладу наук.-пед. інститут (1920–21), ІНО (1921–33), інститут соц. виховання (1930–33), пед. інститут (1933–98), пед. університет (1998–2004), від 2004 – сучасна назва. Від 1939 – ім. М. Гоголя. Тривалий час в Університеті працювали Ф. та Н. Арвати, З. Кирилук, Т. Маєвська, І. Марисова, В. Рожок, О. Ростовський, В. Яковець. Нині в структурі Університету функціонують 7 факультетів (філол., істор.-юрид., іноз. мов, культури і мистецтв, природн.-геогр., фіз.-мат., психології та соц. роботи). У закладі працюють бл. 250 викл., з яких – 40 д-рів, проф. і 183 канд. н. Серед відомих учених – М. Барановський, Н. Бойко, О. Бойко, Ю. Бондаренко, О. Ковальчук, М. Криловець, Л. Костенко, Е. та О. Кучменки, С. Леп'явко, О. Мельничук, П. Михед, Г. Самойленко, В. Суховеєв, Л. та М. Шумські. Навч.-допоміжні та культ.-осв. підрозділи: бібліотека (див. Бібліотека Ніжинського державного педагогічного університету ім. М. Гоголя), центр гуманітар. співпраці з укр. діаспорою, наук.-метод. Гоголезнав. центр, навч.-дослідна агробіол. станція, інформ.-обчислювал. центр, центр акредитації та ліцензування освіт. діяльності моніторингу якості освіти, мовний центр, ред.-видавн. відділ, видавництво, навч.-вироб. майстерня. Діє Музейний комплекс Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя, відомий в Україні та за її межами хор «Світич». Осн. наук. школи та напрями діяльності Університету: гоголезнавство, регіон. вивчення історії та культури Полісся, когніт.-дискурс. дослідж. герман. мов, грамат. та семант. аспекти функціонування лексики і фразеології української мови, біол. та медико-валеол. дослідж., фармацевт. хімія, сучасні проблеми пед. освіти та політології, освіт. аналітики, інфрачервоної спектроскопії, сучасні проблеми когнітив. психології особистості, археології. Співпрацює із навч. закладами та наук. установами США, Китаю, Канади, Швеції, Угорщини, Швейцарії, Італії, Німеччини, Великої Британії, Греції, Польщі, Туреччини, Македонії, Марокко, Тунісу, Литви, Грузії, Білорусі, Казахстану та ін. країн. Видають «Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя» (від 1940, з перервами), наук. зб. «Література та культура Полісся» (від 1990), «Вісник студентського наукового товариства» (від 2005). Соц. інфраструктура: 5 навч. корпусів, 4 гуртожитки, спорт.-оздоровча база. Ректор – О. Самойленко (від 2016).

Рекомендована література

1. Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. 2005;
2. Вони ж. Ніжинська вища школа у спогадах студентів і викладачів. Т. 1–2. 2015;
3. Вони ж. Ніжинська вища школа у життєвих та творчих долях її випускників. Т. 1–2. 2020 (усі – Ніжин).

Бібліографічний опис:

Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя / Г. В. Самойленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-74122>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).